

Різдво українських письменниць: від дідухів до советів

АННА БОБРОВИЦЬКА

31 ГРУДНЯ 2025

Різдво, яке я найкраще пам'ятаю з дитинства, — це коли ми з батьками сиділи на підлозі в новенькій квартирі та, як справжні кияни на початку нульових, наминали курок-гриль із кіоску навпроти. Утім, хоча Леся Українка, Ольга Кобилянська, Софія Яблонська й Вероніка Черняхівська не мали таких чудових курок-гриль, їхні Різдво і Святвечір були об'ємнішими й багатими на локальні традиції.

Казимир Сіхульський, триптих «Гуцьольська мадонна», 1909 рік

Леся Українка й Різдво у теплих краях

Леся з дитинства хворіла на сухоти (не знаю, як вам, але моя викладачка з української літератури із запалом намагалася вткати нам саме цей факт) і через недугу мусила зимувати то в Єгипті, то на Кавказі. Її сестра Ольга згадувала, що в листах письменниці жалілася на брак різдвяних обрядів у тих краях: «Їй сумно, що ані колядок, ані щедрівок вона не почула там, і Святвечір не мав там тієї, такої милої нам усім урочистості».

Удома в Лесі й вертепи були, і зерном посівали, й із зіркою колядували — різдвяних розваг до кольору, до вибору. У далеких краях вона могла тужити не тільки за колядниками, які приходили до хати, а й за самотійними співами «Добрий вечір тобі, пане господарю»: Ольга згадувала, наприклад, як в 1907 році вони із сім'єю збирали колядуванням гроші, аби придбати книжок книжок до бібліотеки київської «Просвіти».

Я впевнена, що й за смачною їжею письменниця активно побивалася. Можливо, навіть журливо дивилась у вікно, думаючи про ті самі дванадцять страв (дані не перевірені). Родина Косачів любила на Святвечір варити пісний борщ з грибами та рибою, готувала пиріжки з капустою, з рисом і рибою. Кутю робили з пшениці, а не з ячменю, а ще давали розтертого маку з медом. А от вареників у них не було.

Моя бабця впала б на місці від думки про Святвечір без вареників!

Ольга Кобилянська та бугай

Двадцятилітня Ольга записала в щоденнику: «Святвечір минув для мене одноманітно й нудно. Боже, я стільки думала про Макса...» Не сумніваюся, що той Макс десь кусає не тільки лікті, а й все, що потрапить під руку зуби.

А якщо серйозніше, то письменниця згадує і про ворожіння на Андрія, і про прикрашання ялинки на Різдво, і про святкування Нового року. Потрапила в її нотатки ще й одна незвична для нас нинішніх традиція — «вітати з бугаєм». До них додому приходили селяни, співали колядок та грали на інструменті, який так і зветься: бугай.

Раджу послухати, як він звучить, бо це справді схоже чи то на рев тварини, чи то на пісню незвичного птаха. Цей інструмент у вигляді невеликої діжки з прикріпленим конячим волоссям зараз зберігся переважно на заході України. А ще його можна почути в деяких піснях гурту «ОНУКА».

Вероніка Черняхівська й початок епохи советів

Вероніка — донька письменниці Людмили Старицької-Черняхівської, але про неї саму мало хто знає. Вона встигла написати дрібку віршів та вела неймовірний щоденник, який скоро має вийти у видавництві «Основи» під назвою «Записки червоної куріпки».

На жаль, її Святвечори не були такими затишними, як в інших жінок із цієї статті. Вероніці було сімнадцять, коли відбувся Жовтневий переворот, і після цього Різдво спершу забарвила трагедія війни з більшовиками, а потім його й узагалі намагалися заборонити совети. У 1918 році вона писала: «Здається, ніколи не було такого сумного Різдва, як тепер. Вдень стріляли з

гармат так, що шибки тремтіли — який тут буде настрій? Ах, свобода, свобода... Який безнадійний ужас. Не обманить передчуття. Загублю я все, все, останні крихти, що маю».

Спойлер: це не було найсумніше свято. Вже 1922 року в її щоденниках буде згадано про «червоні колядки», у яких співатиметься, що Бога ніколи не було й немає. Совети старалися знищити наші традиції, але родина Вероніки намагалася й далі пленати їх. Дівчина обіцяла собі, що прикрашатиме ялинку для своїх дітей. На жаль, цього ніколи не сталося: Вероніку Черняхівську, як і багатьох інших діячів Розстріляного відродження, стратили під час сталінських репресій.

Софія Яблонська та гурманські витівки

А от Різдво в родині Яблонських моя бабуся цілковито схвалила б. Чому? Бо у спогадах про це свято Софія одразу ж згадує про те, як вони дружно драїли хату! А після цього місили, терли, пекли, варили всю можливу їжу: від пляцків до печених гусок. Письменниця так апетитно описує процес приготування, що навіть у мене, яку й курками-гриль не здивуєш, слина тече. Послухайте самі:

Усе те творило радісну метушню і наповнювало кухню приємними запахами. Під вікном стояли три столи, на яких були розкладені різні ласощі далеких країн: родзинки, мигдалі, шоколяда, фіґи, ванілія, шкірка з помаранчі і різне інше запашне коріння.

Юстина вешталася поміж кухнею і коморою та розкладала на столі ще й наші ласощі: мід, варення з малин, полуниць і вишень.

Мама у своїм білім фартушку сиділа кінець стола і терла свіже масло з шоколадом і мигдалями на торт, який вона сама вигадала.

І це я тільки солодке вам показала!

Також вдома в Софії стояв дідух, та ще й не один. А різдвяна ялинка з її описів — це щось неймовірно запашне, велике, повне прикрас та вогнів. На думку спадає щось ідеальне зі старих діснеївських мультиків. Зі всіх описаних святкувань мені хотілося б опинитися саме в цьому, таке вже воно затишне та тепле.

Не знаю, як святкуєте саме ви: чи вечеряєте курками з мафів, чи маєте традиційний віп-пакет із вишиванками, вертепом та дідухом, чи просто збираєтеся з рідними вдома. У кожному разі,

нехай цього року ваше Різдво буде безпечним і поруч із тими, кого ви любите.

АННА БОБРОВІЦЬКА

31 ГРУДНЯ 2025

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in
/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php on line **284**